Svetlana Cebotari*

TENDINȚE GEOPOLITICE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE ÎN CONTEXTUL RĂZBOIULUI DIN UCRAINA

CZU: 911.3:32(4-11):355.4(470:477) DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.12723120

Abstract

The Black Sea region in the context of the actual geopolitic evolutions The Black Sea region over the centuries played an important geostrategic role in the relations between the great powers. Currently, at the confluence of two Versailles culture and religions, the Christian and Islamic and many nations, the Black Sea is a space of both convergence and collision of the interests of the riparian countries, but also of the various international actors. This article outlines the main interests of the great powers.

The objective of this article is to highlight the main geopolitical trends taking place in the Black Sea basin, trends that are conditioned by the emergence of the war in Ukraine,

Keywords: *Black Sea basin, Russia, US, EU, NATO*

Introducere

De-a lungul secolelor, din punct de vedere geopolitic, geoeconomic şi geostrategic, importanța Mării Negre s-a bazat în principal pe rolul pe care regiunea l-a avut la intersecția dintre fostele puteri şi imperii (elen, roman, bizantin, otoman, rus). Ea a fost simultan o punte de legătură şi o frontieră, o zonă-tampon şi de tranzit între Vest şi Est, între Sud şi Nord. În plus, Marea Neagră a reprezentat şi continuă să reprezinte un punct de legătură pentru circuitele comerciale şi regiunile bogate în resurse energetice (*Frunzeti E)* Bazinul Mării Negre este spațiul acvatic care deține o suprafață de 413 000 km2 , cu o lungime de 1.150 km de la Vest spre Est și de 600 km de la Nord la Sud (*Maior G.C., Konopliov S, 2011*). De asemenea, regiunea Mării Negre cuprinde o diversitate de identităţi culturale, lingvistice, etnice și religioase. Heterogenitatea este, de asemenea, îndeplinită în ceea ce privește structura, dimensiunea şi orientarea economică a ţărilor din regiunea Mării Negre. Înconjurată de Europa, Caucaz, regiunea Anatolia, bazinul Mării Negre este conectat la Marea Egee şi Marea Mediterană la sud prin Strâmtoarea Bosfor şi Marea Marmara (*Ţăranu M, 2011).* Marea Neagră ca regiune a fost disputată prin prisma vocaţiei sale duale de pod sau frontieră. Dimensiunea Mării Negre şi creşterea capabilităţilor de proiecţie a forţelor, la care se adaugă faptul că este o mare putere internă, cu o cale unică de ieşire spre oceanul planetar şi acea controlată de un singur stat, Turcia (*Riga Summit Reader's Guide*).

* Doctor habilitat în științe politice, professor universitar, Departamentul Relații Internaționale Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova. E-mail-svetlana.cebotari11@gmail,com

Aflându-se la confluența a două culture şi religii universale, cea europeană creştină şi cea islamică, şi a mai multor familii de popoare, Marea Neagră este un spațiu atât de convergență cât şi de coliziune a intereselor țărilor riverane, dar şi a diverşilor actori internaționali. Evoluția geopolitică şi de securitate în zona Mării Negre, poziția geografică a regiunii, riscurile şi amenințările existente la adresa stabilității în zonă, elementele ce țin de cooperarea politică, economic şi militară sunt aspecte care atrag tot mai mult interesul comunității internaționale, a organizațiilor europene şi euroatlantice, generează o abordare mai atentă a problematicii zonei. În contextual noilor realități geopolitice şi geostrategice euroatlantice, ca urmare a extinderii NATO şi a Uniunii Europene, a conferit bazinului Mării Negre caracteristicile unui spațiu de importanță geostrategică (*Frunzeti T., Zodian V. 2009*).

Este o zonă de intersecție a direcțiilor strategice şi traseelor ce asigură legăturile dintre Occident şi Orient, de competiție, de cooperare între importanți actori internaționali, între diferite sintagme economico-sociale şi sisteme de valori antagoniste. După anul 2004 Marea Neagră s-a definit ca limita estică a UE şi NATO, demarcație situată în proximitatea CSI şi a statelor membre ale Organizației Tratatului de Securitate Colectivă. Regiunea analizată are şi o valoare economică deosebită prin prezența resurselor energetice şi de materii prime terestre şi maritime, capabilități locale industriale moderne sau în curs de modernizare, numărul şi gradul de educație ale populației, amploarea schimburilor comerciale regionale şi transregionale, etc. (*Frunzeti E.D :492)*.

Datorită poziției sale geografice, a potențialului economic şi a tensiunii crescânde ruso-ucrainene, Marea Neagră are o importanță geopolitică ridicată. De acest bazin se leagă numeroase aspecte de securitate: nu numai din punct de vedere militar (în urma anexării Crimeei de către Rusia), ci şi din punct de vedere energetic şi economic. Federația Rusă este, aşadar, unul dintre principalii jucători de care depinde dinamica de securitate a întregii regiuni, transformând Marea Neagră într-unul dintre scenariile de confruntare cu Occidentul (*Minora C.L.*).

De asemenea, Bazinul Mării Negre este o zonă dens populată, cu resurse naturale importante, conectată cu Marea Mediterană prin strâmtorile Bosfor şi Dardanele şi care are legături directe cu linii importante de comunicație, prin intermediul fluviilor (Dunărea, Volga, Don) şi prin coridoarele pe uscat ce unesc de la est la vest Europa Centrală de Caucaz şi Asia Centrală, iar de la nord la sud zona baltică de Europa de Sud-Est şi Marea Mediterană. Aceste rute au fost folosite în extenso, atât pentru campanii militare, cât şi pentru schimburi comerciale încă de la stabilirea primele colonii greceşti de-a lungul țărmurilor. Singura perioada în care Marea Neagră a reprezentat un "lac înghețat", iar canalele de comunicație au fost întrerupte, a fost în timpul diviziunii de 50 de ani a războiului rece, când granița dintre cele două blocuri trecea practic prin centrul acestei regiuni (*Cebotari Sv., Plop S, 2019).* Merită atenție în acest context şi axa energetic geopolitică care unește spațiul

caspic, Marea Neagră şi Marea Mediterană. Oleoductele şi gazoductele sunt căile de legătură a acestor spaţii. Regiunea Mării Negre stricto senso, include apele teritoriale şi litoralul României, Bulgariei, Georgiei, Federaţiei Ruse, Turciei, Ucrainei, şi, respectiv, Republica Moldova (*Frunzeti T.,2016: 5-11).*

În jurul Mării Negre sunt trei state membre ale NATO şi două state membre ale UE. O serie de transformări politice a generat avansul spre regimuri democratice în alte sttate din regiune. Spaţiul bazinului Mării Negre continuă să fie în transformare (*Oğan S. p.42*). Regiunea Mării Negre este regiunea care cuprinde Caucazul de Sud, Rusia, Turcia, Ucraina şi unele dintre statele membre ale Uniunii Europene (şi, prin urmare, Uniunea) (*Triantaphyllou, 2009:225-241, .225-241).*

Bazinul Mării Neagre în contextul războiului din Ucraina

Pentru o mai bună comprehensiune a tendinţelor geopolitice care sunt în proces de desfăşurare în bazinul Mării Negre, procese condiţionate de invazia Ucrainei de către Federaţia Rusă, apare necesitatea de a reliefa principalele aspecte de manifestare a acestora. Timp de secole, Marea Neagră a fost scena confruntărilor şi rivalităţilor dintre cele două puteri Rusia şi Turcia. Între secolele al XV-lea şi al XVIII-lea, ţărmurile sale au făcut parte din Imperiul Otoman şi Imperiul Rus care şi-a forjat expansiunea în detrimentul Imperiului Otoman. Din 1568 până la începutul Primului Război Mondial, cele douăsprezece războaie ruso-turce au marcat relaţiile dintre aceste imperii, împrejurare care face parte din memoria colectivă a ambelor popoare. Ruşii au dobândit dreptul de a construi două porturi în apele Mării Negre după războiul ruso-turc din 1768-1774, dar abia în 1783 trupele Ecaterinei cea Mare au reuşit să ocupe definitiv Hanatul Crimeei, ocupând unul din canele Mării Negre, Şahin Giray. Prin aceasta, Rusia şi-a asigurat accesul la mările calde, un imperativ strategic pentru o Rusie care, atât astăzi, cât şi în trecut, a tins să joace un rol de mare putere în contextul internaţional. Evenimente mai recente, precum ocupaţiile ruseşti din Abhazia şi Osetia de Sud (2008) şi anexarea Crimeei (2014), ne denotă faptul că importanţa strategică a Mării Negre a crescut *(Tapia).*

De asemenea, ocuparea peninsulei Crimeia de către Rusia în 2014 au fracturat situaţia geopolitică a bazinului Mării Negre. Transformările paradigmei geopolitice şi strategice conduc la o polarizare mai mare în regiunea Mării Negre *(Pétiniaud L.).*

Pentru a determina specificul tendinţelor actuale din bazinul Mării Negre este important de a face o cartografiere a ţărilor riverane la acest spaţiu acvatic: Rusia, Georgia, Turcia, Bulgaria, România şi Ucraina. Federaţia Rusă. Deşi a fost un actor mult mai activ decât Turcia, UE sau NATO în regiune (până invazia Ucrainei din data de 24 februarie 2022) si a deţinut pârghii de putere: gazoducte şi politici comerciale, actualmente Federaţia Rusă, conform opiniei multor experţi a devenit un stat în delin, stat cu care „nimeni nu va da mâna" pe arena internaţională. În contextul războiului din Ucraina, cât şi în condiţiile în care Alianţa Nord Atlantică şi-a consolidat

capacitatea de apărare în scopul asigurării securităţii din zonă, actuala Rusie a devenit un actor care şi-a diminuat imaginea de putere nu internaţională, dar şi din imaginea de putere regională.

Bulgaria şi România sunt membre ale Uniunii Europene (UE) şi NATO, organizaţii aflate în conflict deschis cu Federaţia Rusă, stat care tinde să rămână puterea dominantă în Marea Neagră şi care îşi proiectează puterea către Caucaz, Orientul Mijlociu şi Europa de Est. Ucraina şi Georgia se află între aspiraţiile lor de a se integra în spaţiul european şi de a ieşi din orbita de influenţă a Rusiei. Între timp, Turcia, a doua putere militară din regiune, încearcă să menţină un echilibru dificil între ambii poli.

Emergenţa războiului din Ucraina a condiţionat angajamentul NATO faţă de flancul estic, concretizându-se prin desfăşurarea forţelor multinaţionale în două mari grupuri: cele care sunt grupate în jurul aşa-numitei „Prezenţă în avans sporită" şi cele care fac acest lucru sub conceptul de prezenţă avansată ,,adaptată". În esenţă, prima grupare se desfăşoară în Polonia, Lituania, Letonia şi Estonia şi este formată din 4 grupuri tactice („Grupuri de luptă", BG) sub comanda Cartierului General (CG) al „Corpului Multinaţional Nord-Est", cu sediul la Szczecin (Polonia) . În Marea Neagră, paşii făcuţi de Alianţă au fost mult mai restrânşi şi, sub numele de prezenţă avansată adaptată, desfăşurarea forţelor NATO este mult mai modestă. Componenta terestră este integrată sub comanda unui Cartier General al Brigăzii Române, oficial „multinaţionalizat" din 2018, dar care integrează doar unităţi româneşti. De fapt, NATO a consolidat activităţile de cooperare, exerciţiile şi activităţile pe care le-am putea defini drept demonstraţii de forţă, dar prezenţa fizică a trupelor este foarte limitată. Exerciţiile şi activităţile sunt coordonate de HQ-ul Diviziei Multinaţionale Sud-Est, cu sediul la Bucureşti, dependent pentru aceste sarcini de Joint CG (Joint Force Command, JFC) cu sediul la Napoli (Italia).

De-a lungul întregului flanc estic, de la Marea Baltică până la Marea Neagră, prezenţa ,,adaptată" sau (extinsă şi adaptată) este completată de:

- misiuni de poliţie aeriană, pentru a consolida supravegherea spaţiului aerian al Alianţei din Estonia, Letonia, Lituania şi România;
- Apărare antirachetă, cu unităţi dislocate în Polonia, România şi Turcia;
- Misiunea „Active Fence", pentru a întări Turcia împotriva atacurilor cu rachete din Siria;
- Forţele navale permanente ale NATO: Grupul maritim permanent al NATO (SNMG) şi Grupul permanent NATO de contramăsuri pentru mine (SNMCG), care menţin o prezenţă sporadică şi limitată în apele Mării Negre;
- Unităţi de Integrare a Forţelor (NATO Force Integration Units), nuclee mici a căror misiune este de a organiza şi facilita desfăşurarea forţelor militare din ţările NATO care se vor desfăşura pentru a întări flancul estic în caz de criză. Dar ceea ce pentru aliaţi constituie o expansiune care urmăreşte doar

stabilizarea fostei sfere de influenţă sovietice, este perceput de Rusia ca o încercare de a exercita presiuni militare la graniţa sa. Dacă în 1990 trupele NATO se aflau la 2.000 km de Moscova, astăzi acestea se află la doar 200 km de Sankt Petersburg, dovadă fără echivoc că „importanţa forţei militare ca instrument de realizare a obiectivelor geopolitice este în creştere"*(Tapia).*

Pentru a contracara superioritatea aeriană şi navală a aliaţilor, Rusia a desfăşurat o serie de sisteme de arme de-a lungul graniţei sale cu NATO cu intenţia de a îngreuna accesul forţelor inamice pe teritoriul său, sub forma unor bule defensive pe care acestea se suprapun. Analiştii occidentali au numit-o Doctrina Anti-Acces şi Refuzarea zonei (Anti Access / Area Denial A2/AD) şi de la anexarea sa în 2014, Rusia a făcut din peninsula Crimeea un punct esenţial în schema sa defensivă. Denumirea drept „doctrină" a utilizării sistemelor A2/AD poate fi, totuşi, oarecum exagerată, întrucât sistemele prezintă o serie de limitări tehnice care le reduc considerabil intervalele efective, ceea ce ar împiedica formarea acestor presupuse „bule inaccesibile" . Rusia a menţinut prezenţa sa militară în Crimeea înainte de 2014, deoarece datorită acordurilor bilaterale semnate în 1997 de la Harikov, Federaţia Rusă şi-a menţinut flota Mării Negre la baza navală de la Sevastopol, a cărei utilizare fusese garantată până în anul 2042. Prezenţa Federaţiei Ruse în bazinul Mării Negre a crescut considerabil după ocuparea Crimeei. În 2018, anumite estimări plasau în jur de 32.000 de militari prezenţi în Crimeea, cu intenţia de a-i creşte la 43.000 în 2025.

Majoritatea forţelor terestre sunt integrate în Corpul 22 al Armatei, cu cartierul general la Simferopol, dependent de Flota Mării Negre. Printre capacităţile A2/AD desfăşurate în Crimeea, sistemul antinavă terestru Bastion-P (denumirea NATO SS-C-5 «Stooge»), sistemul de apărare aeriană S-400 «Triumph», protejat de sistemul anti-navă, sistemul de aeronave S-300 «Pantsyr» şi există speculaţii cu privire la posibilitatea de a fi desfăşurat sistemul de rachete balistice cu rază scurtă Iskander (denumirea NATO SS-26 «Stone»), cu care ar putea lovi ţinte pe aproape toată suprafaţa Mării Negre *(ibidem).*

În plus, Rusia mai dispune de bombardiere strategice Tu-22M3 şi sisteme de război electronic, printre care se remarcă sistemul Murmansk-BN, capabil să interfereze cu comunicaţiile de înaltă frecvenţă prin satelit pe o rază de 5.000 km şi, potrivit unor surse, chiar şi cu avioane de luptă ultramoderne F-35 generaţia a 5-a. Mai multe dintre sistemele menţionate mai sus au capacitatea de a transporta arme nucleare, dar nu există dovezi că acestea au fost stocate în Crimeea (*Tapia*).

Flota maritimă sovietică din regiunea de frontieră cu Ucraina a suferit, de asemenea, consolidarea capacităţilor sale militare. Districtul Militar de Sud, responsabil de operaţiunile din Ucraina, şi-a mărit trupele cu un Cartier General de Armată nou creat, al 8-lea, cu sediul în vecinătatea Rostov-pe-Don, care se adaugă celor două Cartiere Generale de la acel nivel deja existente anterior. : al 49-lea (Stavropol) şi al 58-lea (Vladikavkaz), acesta din urmă responsabil pentru toate

operaţiunile din Caucaz. Aceste trei Cartiere Generale ale armatei ruse exercită comanda asupra unui total de trei Brigăzi de Forţe Speciale, o Divizie blindată, una mecanizată şi până la opt Brigăzi blindate sau mecanizate. Dintre acestea din urmă, unul este desfăşurat în Osetia de Sud, altul în Abhazia şi altul în Armenia. La aceste forţe terestre se adaugă un grup operaţional în Transnistria, de circa 1.500 de militari, şi un altul dislocat ca forţă de menţinere a păcii în Nagorno-Karabah, de circa 2.000 militari. Schema se completează cu Flota Mării Negre, un Cartier General la nivel de Armată dependent de Districtul Militar de Sud şi are platforme echipate cu sistem de rachete 3M14 Kalibr (desemnare NATO: SS-N-30A „Sagaris"), care pot lovi ţinte terestre cu o rază de acţiune de până la 2.500 km. Această desfăşurare este departe de a fi statică şi se adaptează constant în funcţie de evoluţia situaţiei.

În aprilie 2021, din cauza escaladării tensiunilor dintre separatiştii din Donbas şi Forţele Armate ucrainene, Rusia a adunat o forţă impresionantă lângă graniţă în câteva zile cu unităţi din districtele militare de Sud, Vest şi Central, o mişcare care a ridicat speculaţii despre o invazie iminentă a teritoriului ucrainean. Concomitent, Rusia a decis să-şi închidă apele teritoriale până la sfârşitul lunii octombrie, inclusiv strâmtoarea Kerci şi, prin urmare, accesul la Marea Azov, la navele militare şi de stat din orice altă ţară, gest criticat de autorităţile ucrainene, care au văzut blocat accesul marinei sale în porturile ucrainene de pe Marea Azov *(Tapia*).

Mai mult, în timpul crizei, Rusia şi-a întărit flota Mării Negre cu 15 nave de război din flotila Mării Caspice care s-au mutat în zonă prin canalul Volga-Don. În cele din urmă, Rusia şi-a retras forţele la sfârşitul lunii aprilie şi temerile de intervenţie rusă au fost înlăturate. În noiembrie 2021, NATO şi, în special, SUA au avertizat asupra concentrării forţelor ruse la graniţă, ceea ce a indicat o ofensivă iminentă împotriva Ucrainei. În acest context nu a lipsit sprijinul din partea Secretarului General al NATO şi SUA.

Aceste acuzaţii au fost negate de către Rusia, care nu a ratat ocazia de a-şi exprima îngrijorarea faţă de extinderea constantă a prezenţei NATO spre est şi de creşterea activităţii sale militare în Marea Neagră, cerând garanţii privind limitarea în viitor a extinderii. Preşedintele Putin s-a referit în mod expres la posibila instalare în Ucraina a lansatoare MK41 precum cele dislocate în România şi Polonia, capabile să lanseze, printre altele, rachete „Tomahawk" împotriva ţintelor terestre cu o rază de acţiune mai mare de 1.500 km. De asemenea, în cadrul Alianţei, unele ţări sunt înclinate să adopte poziţii puternice în această dispută, dar este şi adevărat că unele state nu împărtăşesc această viziune. Incidentul fregatei britanice Defender în iunie 2021, incident pe care Rusia îl vede ca pe o provocare. Toate aceste circumstanţe au transformat Marea Neagră într-un scenariu de confruntare între puterile globale în care puterile regionale s-au poziţionat în funcţie de propriile interese. Deşi, a priori, am putea stabili două blocuri mari opuse unul altuia, realitatea este ceva mai complexă:

Turcia este un partener esenţial în schema de securitate aliată, cu o capacitate navală considerabilă şi, mai ales, ca depozitar al Convenţiei de la Montreaux care îi conferă cheia accesului la Marea Neagră. Dar nevoia de a menţine o relaţie pragmatică cu Federaţia Rusă, o obligă să ducă o politică externă care nu este întotdeauna aliniată cu strategia de izolare a SUA. Toate încercările de extindere a pătrunderii militare aliate în aceste ape s-au întâlnit cu opoziţia Turciei, care este în favoarea menţinerii acestor ape la un nivel minim posibil de militarizare.

Rusia ar putea fi mulţumită de situaţia actuală şi acelaşi lucru s-ar putea spune despre NATO , dar acest lucru nu trebuie neapărat să se potrivească cu realităţile reînnoitei competiţii mari puteri care caracterizează geopolitica în acest moment. Problema este că menţinerea situaţiei necesită o implicare tot mai mare a puterii militare, cu creşterea în consecinţă a probabilităţii unor incidente neintenţionate sau greşeli de calcul cu consecinţe grave. În Marea Neagră asistăm la un nou tip de război, rece pentru moment, în care noi dileme de securitate pot altera echilibrul instabil de forţe atins (*Tapia).*

Pentru Rusia, una dintre mizele invaziei Ucrainei din 24 februarie este controlul Mării Negre, care oferă acces la Marea Mediterană şi apoi la oceanul mondial. Această mare strategică, mărginită de puteri rivale timp de secole, a fost mult timp scena unor lupte teritoriale. Anexarea Crimeei în 2014 este pasul decisiv. Prin ocuparea peninsulei, Moscova şi-a asigurat controlul celor mai bune porturi ale sale, o prezenţă militară masivă în baza Sebastopolului dar, mai ales, cea mai lungă coastă de la Marea Neagră. Dacă, la destrămarea URSS, Rusia avea doar 400 de kilometri de coastă, aproape că îşi triplează ţărmurile cu controlul Abhaziei georgiene şi ocuparea peninsulei Crimeia. Controlul spaţiului Mării Negre este atunci „perceput ca o condiţie importantă pentru realizarea proiectului rus de a-şi consolida noua influenţă în Orientul Mijlociu, dar şi de a-şi menţine stăpânirea politică şi geopolitică asupra spaţiului post-sovietic (*Fontaine M).*

Ocuparea peninsulei Crimeia în 2014 şi perspectiva controlului, deşi total ilegal conform dreptului internaţional asupra coastelor şi apelor ucrainene impus în 2022, fac ca Federaţia Rusă să tindă la impunerea influenţei asupra zonei maritime a Mării Azov, inclusiv şi pe o distanţă de aproximativ 400 de kilometri suplimentari de linie de la linia maritimă a Turciei, celălalt jucător important din zonă. Abhazia, o regiune a Georgiei pe care Rusia a recunoscut-o ca independentă din 2008 şi a cărei coastă corespunde mai mult de jumătate din coasta Georgiei. la fel rămâne o problemă prezentă în bazinul Mării Negre. Din acest punct de vedere geostrategic, războiul din Ucraina nu trece fără a reaprinde unele preocupări de frontieră şi în direcţia spaţiului caucazian.

În contextul analizei tendinţelor geopolitice din bazinul Mării Negre, merită atenţie este prezenţa zăcămintelor de gaze naturale în nordul Mării Negre, situate sub platoul continental ucrainean, la est de Crimeea. Controlul direct sau indirect al

coastelor sudice ale Ucrainei ar tinde, prin urmare, să asigure controlul Federaţiei Ruse asupra acestor resurse, care sunt la fel de strategice, pe atât de sensibile din punct de vedere economic. Limitarea accesului Ucrainei la mare de către Rusia ar fi, de asemenea, o modalitate de a o priva atât de o sursele de aprovizionare cu energie, de venituri financiare, cât şi de posibilitatea de a oferi altor state o alternativă parţială la gazul rusesc.

Câteva axe maritime majore leagă strâmtorile turceşti în principal la Odessa şi Novorossiisk, precum şi la strâmtoarea Kerci, dând acces la Marea Azov. În toate cazurile , acestea sunt nu doar axe comerciale, dar şi puncte de sprijin pentru baze navale importante. De remarcat, că construcţia de către Rusia a podului care străbate strâmtoarea Kerci a jucat, de la inaugurarea sa în 2018, o funcţie de blocare politică şi economică a Ucrainei. Astfel navele al căror pescaj depăşeşte 33 de metri nu pot trece pe sub puntea podului. Aceast fapt, ca rezultat este un obstacol pentru accesul vaselor mari de cereale în estul Ucrainei, precum şi pentru exportul producţiei de oţel din regiunea Mariupol. Din actualul război Rusia urmăreşte, printre altele, să conecteze teritoriile din sudul Ucrainei, Crimeea şi Donbasul, ceea ce i-ar redeschide un segment de transport multimodal. În plus, cucerirea sudului Ucrainei ar putea, de asemenea, să ofere Rusiei un control semnificativ asupra mass-media pentru traficul de internet către şi dinspre Ucraina, care trece prin Sistemul de cabluri cu fibră optică a Mării Negre (BSFOCS). Avantajul politic şi economic aşteptat nu poate fi trecut cu vederea.

Situaţia Mării Negre este influenţată şi de condiţiile accesului spre Sud prin strâmtorile Bosfor şi Dardanele. Ambele mărginite de Turcia, sunt supuse unui regim internaţional determinat de Convenţia de la Montreux din 1936. În contextul războiului din Ucraina, Turcia a făcut apel la la prevederile Convenţiei la data 28 februarie 2022, luând decizia de a închide strâmtorile navelor militare dacă acestea nu navighează la vedere pentru a ajunge în portul lor de origine. Măsura este generală, deoarece se aplică navelor aparţinând atât statelor de coastă ale Mării Negre, cât şi altor state. În contextul actual, aceasta este o măsură prudentă din partea Turciei. Se pare însă că Rusia anticipase oarecum decizia traversând strâmtorii cu 6 nave de debarcare şi un submarin în prima jumătate a lunii februarie. Văzută de Rusia atât ca un spaţiu pentru protecţia frontierei maritime de sud, ca un acces la mările calde şi ca o posibilă cheie a izolării Ucrainei, Marea Neagră şi-a păstrat astăzi statutul strategic deţinut încă din „antichitate". Situaţia strâmtorilor Bosfor şi Dardanele nu trebuie neglijată în războiul din Ucraina, precum şi în viitoarele negocieri de pace, şi chiar în structurarea relaţiilor internaţionale în regiune după conflict (*Beaulieu L. H.*).

Prin închiderea strâmtorilor Bosfor şi Dardanele pentru navele militare, Turcia a intenţionat să limiteze dimensiunea maritimă a conflictului pentru a păstra stabilitatea în bazinul Mării Negre, dar şi pentru a-şi asigura propriile interese. În acest fel, Turcia şi-a asumat o poziţie ambivalentă în aplicarea a două prevederi diferite ale Convenţiei. Pe de o parte, articolul 19.1 conform căruia „în timp de

război", nefiind beligerante, navele militare sub orice pavilion se bucură de libertate deplină de tranzit, cu excepţia cazului în care aparţin unor puteri străine beligerante (cum ar fi Rusia şi Ucraina); pe de altă parte, articolul 21.1 care îi conferă puterea discreţionară de a nu lăsa nicio unitate militară să intre în Marea Neagră, dacă „se consideră ameninţată de un pericol iminent de război". În acest caz merită atenţie poziţia Turciei. Rusiei i s-a cerut să nu permită navelor a căror trecere era deja autorizată să tranziteze şi un mesaj similar a fost transmis comunităţii internaţionale. Marina rusă a adus înapoi – aşa cum era prevăzut de la Montreux – unităţile care fuseseră anterior amplasate în bazin, în timp ce nicio navă SUA sau NATO nu a tranzitat strâmtorile (*Caffio F.*).

Astfel, reeşind din situaţia creată, Turcia a beneficiat în primă instanţă de închiderea Mării Negre, evitând o extindere a conflictului naval în faţa coastelor sale. Odată cu închiderea Mării Negre, Turcia a reuşit să-şi consolideze rolul de garant al stabilităţii bazinului. „Pactul de cereale" dintre Rusia şi Ucraina a funcţionat foarte bine şi datorită implicării Turciei alături de Organizaţia Naţiunilor Unite. Rusia s-a alăturat fără ezitare restricţiilor navale, fidelă axiomei că, pentru propria sa securitate, strâmtorile trebuie să fie controlate de Turcia (*ibidem*). Războiul Rusiei împotriva Ucrainei şi încercarea acesteia de a o întrerupe complet de porturile şi posibilităţile sale de tranzit în Marea Neagră fac ca UE şi NATO, ca partener esenţial de securita**te al Europei, să joace un rol important în bazinul Mării Negre.**

Concluzii

Supunând analizei situaţia din bazinul Mării Negre, condiţionată de războiul din Ucraina putem evidenţia următoarele aspecte: Rusia urmăreşte două abordări cheie care se aplică spaţiului post-sovietic şi, prin extensie, regiunii Mării Negre: negarea şi constrângerea. În primul rând, statelor post-sovietice li se interzice accesul la instituţiile occidentale, în special la NATO şi UE. În al doilea rând, statele din regiune trebuie să fie forţate să accepte dominaţia Rusiei. Ucraina nu mai acceptă să facă parte dintr-o zonă de influenţă a Rusiei, iar Occidentul o susţine cu arme şi sancţiuni pentru a împiedica Rusia să subjugă şi să încorporeze Ucraina prin forţă brută. Cu toate acestea, războiul împotriva Ucrainei a slăbit Rusia. Moscova şi-a retras unele dintre cele mai profesioniste trupe ale sale din Abhazia, Osetia de Sud şi „acţionarii păcii" din Nagorno-Karabah şi le-a înlocuit cu recruţi. În contextul noilor circumstanţe bazinul Mării Negre s-a transformat într-un scenariu de confruntare între puterile globale în care puterile regionale s-au poziţionat în funcţie de propriile interese.

În contextul tendinţelor din bazinul Mării Negre merită atenţie şi rolul Turciei care, deşi nu a susţinut sancţiunile occidentale împotriva Rusiei (*Meister S*), devine un actor important în bazinul Mării Negre. Interzicând accesul navelor militare în strâmtorile Bosfor şi Dardanele, Turcia a contribuit la diminuarea escaladării conflictului militar în regiune.

BIBLIOGRAFIE

Beaulieu L. H. *La mer Noire, un autre enjeu de la guerre d'Ukraine* . https://trends.levif.be/a-la-une/politique-economique/la-mer-noire-un-autre-enjeu-de-la-guerre-dukraine/

Caffio F. *Il Mar Nero dimenticato nel conflitto.* https://www.affarinternazionali.it/guerra-ucraina-il-mar-nero-dimenticato/

Cebotari Sv., Plop S. *Bazinul Mării Nîn contextul evoluţiilor geopolitice actuale*. Moldoscopie. Nr. 3 (86), 2019. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/19-36.pdf

Maior G.C., Konopliov S. *Cunoaştere strategică în zona extinsă a Mării Negre*. Bucureşti, 2011.

Meister S. *Geopolitical Shifts in the Black Sea Region*. https://ip-quarterly.com/en/geopolitical-shifts-black-sea-region

Minora C. *L" influenza russa nello scacchiere geopolitico del Mar Negro.* https://www.geopolitica.info/influenza-russa-mar-nero/

Oğan S. *The Black Sea: new arena for global competition* p.42. http://turkishpolicy.com/article/517/the-black-sea-new-arena-for-global-competition-summer-2006

Pétiniaud L. *Du « lac russe » au « lac OTAN » ? Enjeux géostratégiques en mer Noire post-Crimée*. https://www.cairn.info/revue-herodote-2017-3-page-217.htm

Riga Summit Reader's Guide. https://www.nato.int/docu/rdr-gde-riga/rdr-gde-riga-e.pdf

Fontaine M.Pourquoi la mer Noire est-elle si stratégique ? https://www.geo.fr/geopolitique/pourquoi-la-mer-noire-est-elle-si-strategique-211217

Frunzeti E.D. Politici şi interese energetic în spațiul Mării Caspice, la http://cssas.unap.ro/ro/pdf_publicatii/ is18.pdf].

Frunzeti T., Zodian V. *Lumea 2009. Enciclopedie politică şi militară (Studii strategice şi de securitate)*, Ed. CTEa, Bucureşti, 2009, 1102 p.

Frunzeti T. *Securitate în regiunea Mării Negre*. Revista de Ştiințe Militare Editată de Secția de Ştiințe Militare a Academiei Oamenilor de Ştiință din România Nr.2 (43) Anul XVI, 2016, p.5-11. http://aos.ro/wp-content/ anale/R-S-M-Vol-16-Nr2Full.pdf

Tapia F. S. Tensiones geopolíticas en el mar Negro. https://www.ieee.es/en/Galerias/fichero/panoramas/PGC2021/Cap_4_mar_Negro.pdf

Ţăranu M. *Geopolitica. Concepte şi teorii socialpolitice*. - Iaşi: Instiutul European, 2011.

Triantaphyllou D. *The 'security paradoxes' of the Black Sea region*. Southeast European and Black Sea Studies Vol.9, No.3, September 2009, pp.225-241, p.225-241